ÚVOD DO KNIHY ŽALMOV

Veľký cirkevný otec a učiteľ sv. Augustín vo svojom monumentálnom diele Výklady k žalmom vystihol, akej obľube sa v celej kresťanskej tradícii tešila Kniha žalmov, čiže Žaltár. Povedal to týmito krásnymi jadrnými slovami: „Psalterium meum, gaudium meum" – v preklade: „Môj žaltár, moja radosť" (porov. *Enarrationes super Psalmos* v PL 37, 1775). Z dvadsaťtisíc citátov zo Starého zákona, ktoré Augustín použil vo svojich spisoch, jedenásťtisíc päťsto je zo Žaltára. Takisto v Novom zákone z tristo citátov Starého zákona je okolo sto z Knihy žalmov. O veľkej dôležitosti žalmov v kresťanskej liturgii a vôbec v duchovnom živote Cirkvi svedčí ich použitie najmä v slávení Eucharistie, vo vysluhovaní sviatostí a v liturgii hodín. Druhý vatikánsky koncil pokladá žalmové piesne a chvály za „hlas nevesty (= Cirkvi), ktorá sa prihovára Ženíchovi (= Kristovi)" (porov. konštitúciu o posvätnej liturgii *Sacrosanctum Concilium,* 84).

1. NÁZOV, TEXT, STARÉ A SLOVENSKÉ PREKLADY ŽALTÁRA

1.1. NÁZOV

Názov Kniha žalmov alebo jednoducho Žalmy, ktorým sa označuje zbierka 150 hebrejských náboženských piesní, pochádza z gréckeho prekladu Septuaginta, lebo v hebrejskej Biblii táto zbierka pôvodne nemala vlastné meno. Terajší hebrejský názov *Tehillím* („Chválospevy", „Ďakovné hymny") alebo *Sefer tehillím* („Kniha chválospevov") bol zavedený iba neskoršie, v období judaizmu. Slovenské slovo „žalm" je odvodené cez latinské *psalmus* – od gréckeho slova *psalmós* (pieseň so sprievodom strunového nástroja, ako je harfa, citara a pod.), z ktorého sa neskôr utvoril názov žaltár (gréc. *psaltérion* a lat. *psalterium*, žaltár, zbierka žalmov).

V hebrejskej Biblii sa Kniha žalmov uvádza na prvom mieste medzi *ketubím* (spisy), kým v Septuaginte, vo Vulgáte a v Neovulgáte je na druhom mieste medzi poučnými spismi, hneď po Knihe Jób. Pre jej bohatý náboženský a duchovný obsah biblisti právom definovali Knihu žalmov ako „Starý zákon v malom" alebo „súhrn duchovných skúseností Izraela", lebo všetky hlavné biblické témy a udalosti dejín spásy sa v nej spomínajú

alebo oslavujú vo forme modlitby. Preto najlepším výkladom a komentárom žalmov je sama Biblia vrátane Nového zákona, v ktorom sa veľa ráz žalmy používajú na osvetlenie udalostí Kristovho vykupiteľského diela.

1.2. TEXT A STARÉ PREKLADY ŽALTÁRA

Jednotlivé žalmy sa spočiatku tradovali ústne, neskôr ich spísali do menších zbierok a zlúčili v jeden spis, ktorého definitívnu podobu nachádzame v hebrejskom masoretskom texte. Grécky preklad Žaltára Septuaginta sa stal kánonickým spisom gréckych cirkví a podkladom úradných prekladov viacerých východných cirkví. V 2. storočí po Kr. vznikli iné grécke preklady: *Aquila*, ktorý podáva v gréčtine doslovné znenie hebrejského textu, *Teodocián*, ktorý je iba opravou Septuaginty podľa hebrejského textu, a *Symmachos*, napísaný vycibrenou gréčtinou, je dosť voľný, ale dobre vystihuje zmysel hebrejského originálu. Tieto tri preklady uviedol Origenes vo svojom diele *Hexapla* („šesťstĺpcová Biblia“) a z nej ich Hieronym použil pri latinských prekladoch žaltára. Okrem tzv. *Rímskeho žaltára*, ktorý roku 383 Hieronym opravil podľa jedného z rukopisov Septuaginty, v rokoch 386 – 389 opravil latinský text Žaltára podľa Septuaginty Origenovej Hexaply, známy pod názvom *Galský žaltár*. Jeho text, zachovaný v latinskej Vulgáte, sa používal cez dlhé stáročia v liturgii, najmä v breviári až do roku 1945. Veľkú vedeckú hodnotu má tzv. Žaltár podľa Hebrejov, ktorý roku 392 urobil Hieronym priamo z hebrejského textu. Zmienku zasluhuje aj nový latinský preklad, tzv. *Piov žaltár*, ktorý na podnet Pia XII. z pôvodných textov urobili profesori Pápežského biblického inštitútu a ktorý sa od roku 1945 mohol používať v breviári. Roku 1969 vyšla ako prvý zväzok latinskej Novej Vulgáty Kniha žalmov, ktorej text sa teraz používa v liturgii.

1.3. SLOVENSKÉ PREKLADY

„Žaltár bol po Novom zákone prvou z biblických kníh, ktorú celú preložil do staroslovienskeho jazyka alebo sám sv. Cyril, alebo spolu s bratom, sv. Metodom (*Panonský životopis sv. Metoda,* kap. 5). Tento preklad je závislý od hebrejského, gréckeho a latinského textu. Najstarší doteraz známy preklad sa zachoval len v rukopise. Pravdepodobne jeho autorom je Romuald Hadbavný, kartuzián

z Červeného kláštora za Magurou. Preklad je z roku 1750. Ďalším prekladom Žaltára je preklad Juraja Palkoviča, prepošta a kanonika ostrihomského, z roku 1829. Preklad je z Vulgáty, ale vypomáhal si aj inoslovanskými prekladmi. Pred rokom 1888 Radlinský a Sasinek zhotovili preklad celého Svätého písma, ktorý však tlačou nevyšiel. Preklad, ktorý sa dodnes užíval na Slovensku, je od viacerých spolupracovníkov. Preklad vychádzal v rokoch 1913 – 1925. Poetické partie tlmočil Ján Donoval – Tichomír Milkin" (*Písmo sväté Starého zákona II*., Bratislava, CN, Spolok sv. Vojtecha v Trnave 1969 na s. 711).

V roku 1948 vyšiel v SSV samostatný Žaltár s prekladom žalmov Dr. Mikuláša Stanislava. Preklad básnicky apretoval Dr. Ján Švec-Slavkovjan. V roku 1955 vyšiel jednozväzkový preklad Starého zákona vo veľkom formáte, ktorý z pôvodných textov preložili a poznámkami doplnili členovia Biblickej komisie pri SSV. Žaltár však prevzali v preklade Dr. Stanislava. Ten istý preklad vyšiel v druhom nezmenenom vydaní SSV v rokoch 1968 – 1970 spolu s Novým zákonom v štyroch zväzkoch. Roku 1980 Slovenská liturgická komisia pripravila na základe Novej Vulgáty preklad Žaltára, ktorý sa stal úradným textom v Liturgii hodín, v Rímskom misáli a v iných liturgických knihách. V tomto vydaní Svätého písma sa uvádza tento preklad.

Spomienku si zasluhuje aj preklad ThDr. Antona Boteka, ktorý vyšiel v Slovenskom ústave sv. Cyrila a Metoda v Ríme roku 1978. A na Slovensku vyšiel preklad Dr. J. Janku roku 1968 a preklad slovenského básnika Milana Rúfusa roku 1991.

2. POČÍTANIE A ROZDELENIE ŽALMOV

2.1. POČÍTANIE ŽALMOV

V hebrejskej Biblii, v Septuaginte i vo Vulgáte je stopäťdesiat žalmov, ale ich počítanie nie je vo všetkých troch rovnaké. Rozdiel vznikol tým, že v Septuaginte a vo Vulgáte sú dva žalmy hebrejskej Biblie (*Ž* 116 a *Ž* 147) rozdelené na dvoje (*Ž* 114 – 115 a *Ž* 146 - 147), kým iné dve dvojice žalmov hebrejskej predlohy (*Ž* 9 a *Ž* 10; *Ž* 114 a *Ž* 115) sú spojené v jeden žalm (*Ž* 9; *Ž* 113). Z toho vyplýva, že od *Ž* 9 až po *Ž* 147 sa žalmy v hebrejskej Biblii počítajú o jedno číslo vyššie ako žalmy v Septuaginte a vo Vulgáte. V moderných prekladoch žaltára z hebrejskej predlohy,

v Novej Vulgáte a pri citovaní žalmov vo vedeckých dielach sa bežne používa spôsob počítania hebrejskej Biblie. Podľa tohto počítania sa uvádzajú žalmy alebo ich citácie aj v slovenskej Liturgii hodín a v iných liturgických knihách, aj v tomto vydaní Svätého písma. Aby sa však vyhlo nedorozumeniu, v zátvorke sa niekedy uvádza príslušné číslo žalmu v Septuaginte a vo Vulgáte (napr. *Ž* 51[50]). Rozdielne počítanie žalmov objasní nasledujúca tabuľka:

Hebrejský text (TM) a Nová Vulgáta (NVg)		Grécky text (LXX) a Vulgáta (Vg)
1 až 8	=	1 až 8
9 a 10	=	9
11 až 113	=	10 až 112
114 a 115	=	113
116, 1 – 9	=	114
116, 10 – 19	=	115
117 až 146	=	116 až 145
147, 1 – 11	=	146
147, 12 – 20	=	147
148 až 150	=	148 až 150

2.2. ROZDELENIE KNIHY ŽALMOV

Podľa židovskej tradície, potvrdenej aj dnešnou formou Žaltára, v Knihe žalmov sa rozlišuje päť „kníh“, ktorých posledný žalm sa vždy končí doxológiou, čiže liturgickým dodatkom vo forme chválospevu: prvá kniha: *Ž* 1 – 41; druhá: *Ž* 42 – 72; tretia: *Ž* 73 – 89; štvrtá: *Ž* 90 – 106 a piata: *Ž* 107 – 150. Doxológiou piatej knihy je celý 150. žalm. Iba neskôr Židia videli v tomto rozdelení obdobu piatich kníh Zákona, čiže Pentateuchu. Na základe toho, že Septuaginta uvádza presne tie isté doxológie, sa usudzuje, že rozdelenie žaltára na päť kníh urobili už v 4./3. storočí pred Kr.

V piatich knihách žalmov možno rozlíšiť niekoľko už predtým jestvujúcich väčších-menších zbierok upravených podľa mena, ktorým sa označuje Boh, podľa domnelých autorov a podľa obsahu.

Sú to najmä dve hlavné zbierky:

1. Zbierka jahvistických žalmov (*Ž* 3 – 41 a 90 – 150), v ktorých sa na označenie Pána Boha takmer výlučne používa meno Jahve (celkove 642-krát) a len zriedka Elohím (29-krát). Charakteristickou črtou tejto zbierky je, že väčšina jej žalmov sa pripisuje Dávidovi. On sa uvádza ako autor všetkých žalmov prvej knihy, ktorá preto dostala aj názov Jahvistická zbierka Dávidových žalmov.
2. Zbierka elohistických žalmov (*Ž* 42 – 83 s dodatkom *Ž* 84 – 89), v ktorých sa na označenie Boha používa väčšinou meno Elohím (200-krát), kým meno Jahve sa v nich vyskytuje zriedkavo (43-krát). Charakteristickou črtou elohistických žalmov je, že pri každom z nich sa uvádza meno jeho autora.

Preto žalmy, ktoré sú pripisované tomu istému autorovi, sa všeobecne pokladajú za samostatné zbierky. Sú to:

1. Žalmy synov Koreho (*Ž* 42 – 49), ktorí za čias judských kráľov slúžili v chráme ako strážcovia a speváci (porov. *1 Krn* 6, 31 – 38). Témou týchto žalmov je ospevovanie chrámu, posvätných úkonov a osudov národov.
2. Elohistická zbierka Dávidových žalmov nazvaná „Dávidove modlitby“ (*Ž* 51 – 72).
3. Asafove žalmy (*Ž* 50 a 73 – 83), pripisované Asafovi, hlavnému spevákovi za čias kráľa Dávida (porov. *1 Krn* 15, 16 – 19; 16, 5 n.). Asafovi a jeho rodine bola neskôr zverená hudobná stránka bohoslužieb (porov. *1 Krn* 25, 1 – 9). „Asafovi synovia“ sa potom pravdepodobne nazývali chrámoví speváci vôbec (porov. *Ezd* 2, 41; *Neh* 7, 44).

Vo štvrtej a v piatej knihe žaltára (*Ž* 90 – 150) možno tiež rozlíšiť ďalšie zbierky. Sú to hlavne:

1. Žalmy Jahveho kráľovstva (*Ž* 93 – 99), ktoré sú oslavou Jahveho, opravdivého kráľa v teokratickej monarchii Izraela, kým izraelskí a judskí králi boli iba jeho viditeľnými predstaviteľmi.
2. Alelujové žalmy (*Ž* 104 – 106; 111 – 113; 115 – 117; 135; 146 – 150), ktoré sa začínajú alebo končia liturgickou aklamáciou aleluja.
3. Stupňové piesne alebo žalmy „výstupov“ (*Ž* 120 – 134), ktoré striedavo spievali pútnici a kňazi, čo vítali prichádzajúci sprievod pútnikov vystupujúcich do jeruzalemského chrámu pri príležitosti rôznych sviatkov.

3. NADPISY ŽALMOV

Okrem tridsiatich štyroch žalmov všetky ostatné majú rôzne nadpisy s rozličným významom. Tieto nadpisy alebo tituly sú neskoršieho pôvodu, nepatria k pôvodnému textu toho-ktorého žalmu a často nezodpovedajú jeho obsahu alebo sú ťažko zrozumiteľné. Z hľadiska histórie textu majú však svoj význam, lebo svedčia o používaní žaltára vo verejnej bohoslužbe a v súkromných prejavoch nábožnosti izraelského ľudu. Súhrnne ich možno roztriediť takto:

3.1. NADPISY OZNAČUJÚCE DOMNELÝCH AUTOROV ŽALMU

Pod menom Dávida sa uvádza 73 žalmov, Šalamúna 2 žalmy, Asafa 12 žalmov, Koreho synov 11 žalmov atď. Podľa tradičného výkladu nadpisov sa týmito menami označujú autori jednotlivých žalmov. Podľa najnovšieho názoru biblistov, ktorý sa zakladá na výsledkoch štúdia ugaritských paralelných textov, by tituly mohli znamenať, že tie žalmy patrili napr. Dávidovi alebo boli napísané pre Dávida prv, než ich prijali do Knihy žalmov.

3.2. NADPISY OZNAČUJÚCE HISTORICKÉ OKOLNOSTI VZNIKU ŽALMU

Pri trinástich žalmoch sa uvádzajú niektoré udalosti z Dávidovho života, s ktorými súvisia, napr. jeho prenasledovanie Šaulom (*Ž* 7; 34; 52; 56; 57; 59; 142), jeho víťazstvo nad nepriateľmi (*Ž* 18, ktorý sa uvádza aj v 2 *Sam* 22), jeho porážka (*Ž* 60), jeho hriech s Batšebou [Betsabe] (*Ž* 51, známy pod menom *Miserere*) a jeho útek pred Abšalómom [Absolónom] (*Ž* 3; 63).

3.3. NADPISY OZNAČUJÚCE LITERÁRNY DRUH ŽALMU

Napr.:

a. *mizmór* (v nadpisoch 54 žalmov), ktorý sa v Septuaginte bežne prekladá slovom *psalmós* (= žalm), t. j. spev doprevádzaný hudobným nástrojom (napr. *Ž* 30; 38; 47; 49);
b. šír = pieseň (30-krát, napr. *Ž* 46; 120 – 134); *Ž* 45 sa označuje ako „pieseň lásky“, epitalamium;
c. *maskíl* = poučný, sapienciálny žalm (13-krát, napr. *Ž* 32; 42; 44; 45; 52 – 55);
d. *tefillah* = modlitba (napr. *Ž* 17; 86; 90; 102) a pod.

3.4. NADPISY SLÚŽIACE AKO POKYNY PRE PREDNES

Napr.:
a. *zbormajstrovi* (55-krát, napr. *Ž* 4; 5; 6);
b. *na nápev piesne* „...“ (*Ž* 8; 22; 45; 56; 60; 69; 80 a iné);
c. označenie hudobného sprievodu, napr. *na strunový nástroj* (*Ž* 4; 6; 54; 61 a i.), *na flautu* (*Ž* 5) a pod.

Tu treba spomenúť aj hudobno-liturgický výraz *sela*, ktorého etymológia a význam je nejasný. V hebrejskom žaltári sa vyskytuje v tridsaťjeden žalmoch (celkovo 71-krát), zvyčajne na konci alebo v strede žalmu. Podľa názoru mnohých biblistov sa ním označuje moment pre medzihru, pre opakovanie refrénu, prípadne prestávku, v ktorej sa dávalo požehnanie. Podľa iných výraz znamená „zvýšenie hlasu“ (ako naše *forte, fortissimo*).

3.5. NADPISY OZNAČUJÚCE LITURGICKÉ POUŽITIE

Napr. na sobotný deň (*Ž* 92), pri posviacke chrámu (*Ž* 30), pri ďakovnej obete (*Ž* 100), na spomienku (*Ž* 38; 70), na poučenie (*Ž* 60) a pod.

Do tejto skupiny nadpisov možno zaradiť aj „stupňové piesne“ (*Ž* 120 – 134), ktoré Izraeliti spievali, keď „vystupovali“ na veľké sviatky do Jeruzalema.

4. AUTORI A ČAS VZNIKU ŽALMOV

4.1. AUTORI ŽALMOV

Pri stojeden žalmoch sa uvádzajú mená osôb, ktoré redaktori Žaltára pokladali za ich autorov (pozri 3.1.). Najčastejšie (73-krát) sa označuje za autora žalmu Dávid; pri trinástich žalmoch pripisovaných Dávidovi sa uvádzajú aj okolnosti jeho života, v ktorých tie žalmy údajne zložil. Týmito údajmi sa redaktori Knihy žalmov pokúšali dať do súvisu niektoré výrazy alebo situáciu žalmistu s údajmi o Dávidovi v *1 – 2 Sam*. Tradícia pokladá Dávida za hlavného a najplodnejšieho, i keď nie jediného autora žalmov. Pripisovanie celého žaltára Dávidovi treba chápať v takom istom zmysle, v akom sa Pentateuch pripisuje Mojžišovi alebo celá sapienciálna literatúra Šalamúnovi. Otázka autorov žalmov je komplikovaná a treba ju riešiť osobitne pri každom žalme alebo skupine žalmov.

4.2. ČAS VZNIKU ŽALMOV

Všeobecne sa uznáva, že väčšina žalmov pochádza z predexilového obdobia, ba mnohé z nich pochádzajú z omnoho staršieho obdobia. Je však prakticky nemožné presne určiť čas vzniku jednotlivých

žalmov. Biblisti sa pokúšajú určiť aspoň obdobie ich vzniku na základe ich literárnej formy, obsahu a podobnosti s náboženskými piesňami starovekého Blízkeho východu (najmä egyptskými, ugaritskými a babylonskými) a z náznakov svedčiacich o určitom historickom období.

Vo všeobecnosti možno predpokladať, že podstatná časť žalmov pochádza z obdobia kráľovskej monarchie. S istotou to možno tvrdiť o kráľovských žalmoch a o iných žalmoch podobného druhu. Azda ešte staršie sú žalmy, ktoré sa podobajú mimoizraelským náboženským piesňam (napr. *Ž* 104 sa podobá egyptskému hymnu faraóna Achnatona [Amenhotep IV.] zo 14. storočia pred Kr.; *Ž* 29 a *Ž* 68 sú podobné ugaritským básňam z toho istého storočia).

Z obdobia po babylonskom zajatí (6. – 5. storočie pred Kr.) pochádzajú žalmy, v ktorých sa hovorí o zničení chrámu, rozptýlení Izraelitov a znovuvybudovaní jeruzalemského chrámu. Z tohto času pochádzajú *Ž* 100; 103; 105 – 107; 111; 113; 135; 136; 146 – 150. Aramejské slová v niektorých žalmoch (napr. v *Ž* 124; 139 a v iných) svedčia o tom, že tieto žalmy vznikli neskoršie.

Všetky žalmy neboli zaradené do Knihy žalmov (porov. napr. modlitbu Anny v *1 Sam* 2, 1 – 10 alebo spevy v *Iz* 12; 38, 10 – 20; *Jon* 2, 3 – 10). Niektoré žalmy sú v neskorších starozákonných spisoch (porov. napr. *Sir* 51; *1 Mach* 7, 37 n.) alebo v apokryfoch (porov. zbierku osemnástich „Šalamúnových žalmov" z obdobia medzi rokom 63 až 48 pred Kr.). Medzi objavenými qumránskymi rukopismi je aj zvitok esénskych ďakovných žalmov, známy pod menom *Hodajót*.

Kniha žalmov vznikla podľa mienky biblistov postupne v tomto chronologickom poradí: v 5. storočí pred Kr. bola zredigovaná zbierka Dávidových žalmov (*Ž* 3 – 41) a v 4. storočí zbierka elohistických žalmov (*Ž* 42 – 83), ktorá bola neskôr rozšírená o žalmy 84 – 88. Obidve zbierky boli spojené a zarámované žalmom 2 a 89. Počas 3. storočia k nim postupne pripojili zbierky *Ž* 90 – 107 a *Ž* 108 – 118 a zarámovanie žalmom 1 a 119. K tomuto komplexu pripojili *Ž* 120 – 134 s dodatkami *Ž* 135, 136 a 137 a napokon *Ž* 138 – 150. Definitívnu podobu dostala Kniha žalmov začiatkom 2. storočia pred Kr.

5. LITERÁRNE DRUHY ŽALMOV

Dva hlavné faktory, ktoré pomohli lepšie pochopiť a vykladať žalmy, bolo objavenie literárnych druhov žalmov a štúdium prostredia, v ktorom vznikli. Autorom a priekopníkom v oblasti tohto bádania bol Nemec Hermann J. F. Gunkel (1862 – 1932) a po ňom jeho žiak Nór Sigmund Mowinckel (1884 – 1965), na ktorých nadväzujú všetky moderné štúdiá a výklady žalmov. Na základe výsledkov tohto vedeckého bádania možno žalmy po formálnej a obsahovej stránke zaradiť do týchto literárnych druhov:

5.1. CHVÁLOSPEVY

V týchto žalmoch sa ospevuje Božia veleba odzrkadlená vo vesmíre a v prírode, ako aj nesmierna Božia dobrota, láska a múdrosť, s ktorou Boh riadi svet a ľudské osudy na spásu človeka a hlavne v prospech vyvoleného národa. Sem patria *Ž* 8; 19, 2 – 7; 29; 33; 65; 67; 68; 98; 100; 103; 104; 105; 111; 113; 114; 117; 134; 135; 145; 147; 148; 150.

5.2. ŽALOSPEVY

V týchto žalmoch sa jednotlivec alebo národ v nebezpečenstve alebo v ťažkostiach obracia na Boha s prosbou o vyslobodenie alebo o pomoc. Žalospevy možno rozdeliť na kolektívne a individuálne.

5.2.1. Kolektívne žalospevy sú výrazom dôvery v Boha, ktorý riadi životné osudy, a preto sa ľud obracia na neho a prosí ho o oslobodenie od nepriateľov, o pomoc v čase núdze, prírodných pohrôm, nebezpečenstva a pod. Sem patria *Ž* 44; 60; 74; 79; 80; 83; 85; 124; 126.

5.2.2. Individuálne žalospevy sú modlitby jednotlivcov v rozličných životných situáciách, ako napr. za uzdravenie z choroby (*Ž* 6; 13; 28; 38; 51; 61; 71; 88; 102; 130), prosba k Bohu o pomoc pred súdom (*Ž* 3 – 5; 7; 17; 26; 27; 35; 42 – 43; 54 – 57; 59; 62; 69; 70; 86; 109; 140; 142; 143), prosba za súkromné potreby (*Ž* 11; 16; 23; 123; 125; 129; 131) a pod.

5.3. VĎAKYVZDANIA

Literárny druh žalmu, ktorým jednotlivec alebo ľud ďakuje Bohu za víťazstvo, za vyslobodenie z rúk nepriateľov alebo mu vzdáva vďaku za ochranu a za dobrodenia každodenného života. Vzdávanie vďaky sa zvyčajne koná v rámci liturgie sviatkov (porov. *Ž* 32;

40; 41; 52; 65; 66; 75; 92; 100; 103; 106; 107; 116 – 117; 119; 136; 138; 146). Niektoré vďakyvzdania sú však mimoliturgické (porov. *Ž* 30; 63; 73; 111; 120).

5.4. KRÁĽOVSKÉ ŽALMY

Žalmy, ktoré oslavujú kráľa a jeho kráľovstvo pri rozličných príležitostiach jeho života: pri nastúpení na trón alebo pri výročí nastúpenia (porov. *Ž* 2; 21; 72; 101; 110), pri uzavretí manželstva (*Ž* 45), pred odchodom do vojny (*Ž* 20; 144) a po jeho víťazstve nad nepriateľom (*Ž* 18; 21). Oslava kráľa bola však v teokratickej monarchii oslavou samého Boha, lebo kráľ bol jeho viditeľným predstaviteľom.

5.5. BLAHOSLAVENSTVÁ

Tento literárny druh žalmov vyjadruje údiv nad šťastím, blaženosťou a Božím požehnaním, ktorých sa dostalo spravodlivým za ich zachovávanie zákona a bohabojný život (porov. *Ž* 1; 112; 127; 128; 133).

5.6. SAPIENCIÁLNE ŽALMY

Tieto žalmy obsahujú poväčšine mravné poučenia o tom, čo v náboženskom živote robiť a čoho sa treba chrániť. Často ide o problém dobra a zla, odmeny a trestu, alebo sa uvádzajú rady, výroky a poučenia ilustrované poukazom na osud spravodlivých a bezbožných (porov. *Ž* 12; 39; 49; 50; 53; 58; 73; 77; 78; 82; 139; 141).

5.7. PREKLÍNACIE ŽALMY

V starodávnych časoch kliatbu považovali za oprávnený prostriedok na obranu proti nepriateľovi, ak nebolo inej možnosti dosiahnuť spravodlivosť. V Izraeli sa na rozdiel od starovekých náboženstiev účinok kliatby nezakladal na magickej povere, ale na viere v Jahveho: jestvuje jediný pravý Boh, ktorý už na tomto svete vykonáva spravodlivosť. Prekliatie je teda poslednou a naliehavou prosbou, aby Boh dal najavo, že sa nepriateľ alebo prenasledovateľ dopustil neprávosti, aby sa tak dostalo spravodlivosti nevinnému. Hlavnou pohnútkou kliatby teda nie je pomstychtivosť, ale túžba, aby zvíťazila pravda, dobro a spravodlivosť. Preto preklínacie žalmy (porov. *Ž* 35; 52; 55; 58; 59; 69; 79; 83; 94; 109; 137; 140) neslobodno chápať a odsudzovať ako skladby odporujúce prikázaniu lásky.

5.8. HISTORICKÉ ŽALMY

Nejde o útvary, v ktorých by sa epicky opisovali pamätné historické udalosti zo života izraelského národa, lež o skladby, v ktorých sa oslavuje Jahveho dobrota a všemohúcnosť, ktoré vyvolený ľud poznával v častých Božích zásahoch do jeho dejín (porov. napr. *Ž* 105; 135; 136).

5.9. KULTOVÉ ŽALMY

V nadpisoch mnohých žalmov sa hovorí o ich použití v kulte pri rôznych bohoslužobných obradoch, alebo sa uvádzajú pokyny na ich prednes či spev v chráme. Tak napr. pri sobotnej liturgii sa spievali žalmy 92 a 38, v ostatných dňoch týždňa postupne *Ž* 24; 48; 82; 94; 81; 93. Pri slávení Paschy sa spieval *hallel* (*Ž* 113 – 118) a na židovský Nový rok *Ž* 81 a 29. Viaceré žalmy patria do skupiny kultových žalmov preto, že sa spievali v zboroch na spôsob antifóny, napr. *Ž* 115; 119; 121 (porov. aj *Ž* 107; 118; 136), alebo pri slávnostnom sprievode do chrámu, napr. *Ž* 15 a 24. V širšom zmysle slova sa medzi kultové žalmy počítajú aj tie, v ktorých sú zmienky o rozličných kultových úkonoch v chráme, mimo chrámu i pri súkromnej modlitbe. Pre osobnú potrebu jednotlivcov a pre súkromnú modlitbu boli pravdepodobne zložené žalmy 11; 16; 23; 123; 125; 129; 131 a iné.

6. ŽALMY – VÝRAZ IZRAELOVEJ VIERY A NÁBOŽNOSTI

Lepšie ako o teológii žalmov, ktorá by predpokladala systematický výklad zjavených právd v rámci žaltára, je hovoriť o náboženskej skúsenosti Izraela, ktorá sa v nich mnohorakým spôsobom odzrkadľuje a zvýrazňuje. Vskutku, žalmy sú v prvom rade prirodzeným a bezprostredným výrazom izraelskej nábožnosti a bohopocty, založenej na viere v jedného a pravého Boha, Jahveho. Žalmista v nich hovorí o Bohu vo forme básnických útvarov, ktorými vyjadruje svoju neoblomnú živú vieru voči Bohu prejavmi chvály, vďaky, prosby, dôvery, vyznania hriechov a pod. Odzrkadľujú sa v nich teda nielen vieroučné pravdy, ale aj požiadavky týchto právd, ktoré sa kladú na veriaceho človeka v najrozličnejších situáciách ľudskej existencie, ilustrované konkrétnymi príkladmi prevzatými zo životnej skúsenosti žalmistu a izraelského ľudu. V podstate ide o tieto pravdy a učenie:

6.1. POJEM A NÁUKA O BOHU V ŽALMOCH

Existencia Boha sa v žalmoch úplne samozrejme predpokladá ako základná pravda izraelskej viery. Teda problém teoretického ateizmu v žalmoch nejestvuje, i keď sú v nich narážky na praktický ateizmus, ktorý zastáva nemúdry a hriešny človek, keď hovorí vo svojom srdci: „Boha niet“ (53, 2[1]; pozri aj 10, 4. 11). Na toto presvedčenie odpovedá viera žalmistov, keď hovoria o skutočnej, aktívnej prítomnosti Boha v stvorenom svete a v živote národa a jednotlivcov (porov. 115, 3; 135, 6; 14, 2).

Charakteristickou črtou žalmov je oslavovanie *Božieho mena* (8, 2. 10; 18, 50; 61, 9), ktoré je zjavením jeho božskej moci (54, 3) a spásy Izraela (20, 2. 6. 8). Menom božstva sa v biblickom a vôbec v semitskom ponímaní označuje to, čo je v Bohu najpodstatnejšie: jeho prirodzenosť, jeho bytie, jeho moc, jeho vlastnosti. Slovom, meno je ekvivalentom božskej *osobnosti*, ktorá je aktívne prítomná v živote vyvoleného ľudu (porov. *Ex* 3, 13 – 14; *Dt* 12, 5; 14, 23; *Ž* 74, 12 – 17). V protiklade k pohanským božstvám, ktoré sú mŕtvou hmotou, bez dychu a bez zmyslov, slovom, bez života (115, 4 – 7; 135, 15 – 17), Boh ospevovaný žalmami je živý Boh (42, 3) a zdroj všetkého života (36, 10). On je Boh od vekov až naveky (90, 2), večný, nemeniteľný (102, 26 – 27) a všadeprítomný (139, 1 – 3.5.7 – 8).

Osobitnou vlastnosťou Boha je jeho *svätosť a sláva*. Svätosťou Boha sa v Biblii negatívne vyzdvihuje jeho transcendencia, ktorou absolútne presahuje stvorený svet a je nezávislý od neho, kým pozitívne sa zdôrazňuje plnosť moci a života, ktorá je podstatnou vlastnosťou božstva. Svätosť Boha alebo Božieho mena sa v dejinách Izraela zjavila ako veľké a úžasné tajomstvo, „lebo je svätý!“ (99, 3. 5. 9). Vo výraze „Svätý Izraela“ (71, 22; 78, 41) je eminentne a krátko zhrnutá celá starozákonná viera v Jahveho.

Vonkajším prejavom Božej svätosti je *Božia sláva a veleba* (113, 4; 72, 19), ktorou Jahve vyniká nad všetkými božstvami (86, 8; 95, 3; 96, 4; 135, 5) a ktorá sa zjavuje v jeho obdivuhodných, zázračných dielach (26, 7; 86, 10; 136, 4; 139, 14).

6.2. BOH JE ZA DOBRO ČLOVEKA

V žaltári sa popri náuke o Bohu a o jeho vlastnostiach osobitne zdôrazňuje jeho vzťah k svetu a k človeku. Vidno ho z jeho diel, kde sa prejavuje ako Boh stvoriteľ, ako Božia prozreteľnosť a ako Boh spasiteľ.

6.2.1. Boh Stvoriteľ sveta a všetkých vecí je základnou pravdou viery Izraela a hlavným motívom žalmov. Žalmisti vystihujú Božiu tvoriacu činnosť rôznymi hebrejskými slovesami: napr. Boh „urobil" (ʿasah) nebesia (33, 6; 96, 5; 136, 5), veľké svetlá slnko a mesiac (136, 8 – 9; 104, 19), more (95, 5), ľudí (100, 3); ako hrnčiar hlinenú nádobu on „stvárnil" (*jacar*) srdce človeka (33, 15); „ustálil" (*hekín*) nebeské svetlá i slnko (74, 16); „vystrel" (*natah*) nebesia ako stanovú plachtu (104, 2); „stvoril" (*baraʿ*) ľudí (89, 48) a všetko tvorstvo (148, 5). Pojem stvorenia *z ničoho* je vyjadrený vierou vo všemohúcnosť Božieho slova (33, 6): „on riekol a stalo sa" (33, 9; jasná narážka na *Gn* 1). *Žalm* 104 (chválospev na Stvoriteľa a Udržovateľa stvorenstva) možno popri kňazskej rozprave v *Gn* 1, 1 – 2, 4a a jahvistickom podaní v *Gn* 2, 4b – 3, 24 právom pokladať za tretie biblické rozprávanie o stvorení sveta.

6.2.2. Božia prozreteľnosť. Viera v ňu – ako v Božiu nadvládu, starostlivosť a dobrotu, ktorá sa prejavuje v životných osudoch ľudí, najmä spravodlivých – pramení zo samej viery v Boha Stvoriteľa. Ona nie je nič iné ako *creatio continua*, pokračovanie v Božej stvoriteľskej činnosti v prospech človeka (32, 8), najmä tých, čo sa boja Pána (33, 18). Boh je ochrancom spravodlivého v čase súženia (37, 39), ktorý sa preto cíti bezpečný v tôni jeho perutí (17, 8), je jeho útočišťom a pevnosťou pred nepriateľmi (91, 2), neprístupným bralom, štítom, nedobytným hradom (18, 2 – 3) a pod. Ale Božia prozreteľnosť sa zvlášť pozorne stará o chudobných (113, 7), úbohých (25, 16), ukrivdených (35, 10), pokorných (147, 6), biednych (40, 18) a pod. Túto Božiu prozreteľnú lásku voči slabým a opusteným hádam najkrajšie vystihuje zvrat: „Otec sirôt a zástanca vdov" (68, 6).

6.2.3. Boh Spasiteľ (hebr. *mošíaʿ*) je v žalmoch a v prorockých spisoch najčastejším pomenovaním Boha (porov. napr. 7, 11; 17, 7), najmä v ustálenom oslovení ako „Bože, moja spása" (27, 9) od časného zla, ako je napr. nebezpečenstvo, choroba, národná pohroma, v mnohých prípadoch sa hovorí o duchovnej spáse z hriechu, ktorý je hlavnou príčinou všetkého zla (porov. napr. 79, 9; 130, 8).

V spásnych činoch Boha sa vyzdvihuje jeho spravodlivosť a jeho milosrdenstvo, ktoré sa v žalmoch často používajú ako ekvivalenty (porov. napr. 36, 11; 85, 11. 12. 14; 143, 11 – 12). Milosrdenstvo (hebr. *chesed*, je termín, ktorý pre jeho bohatú myšlienkovú náplň a významové odtienky ťažko preložiť, lebo okrem pojmu „milosrdenstvo" zahŕňa v sebe viaceré významy, ktoré medzi sebou istým spôsobom aj formálne súvisia, ako „láska", „láskavosť", „dobrota", „milosť" atď.) voči vyvolenému ľudu a voči človekovi vôbec je Božia vlastnosť, ktorá sa v žalmoch najčastejšie ospevuje: všetky jeho spásne činy sú prejavom Božieho milosrdenstva, lebo „je večné" (porov. litániový žalm 136).

6.3. POSTOJ ČLOVEKA K BOHU

Ľudia, ktorí pozitívne odpovedajú na Božiu ponuku spásy, sa v žalmoch označujú slovami „chudobní", „spravodliví", „nábožní", „svätí"; tí však, ktorí odmietajú Boží dar spásy, nezachovávajú zákon alebo sú neverní Bohu, nazývajú sa „nepriatelia", „protivníci", „bezbožníci", „páchatelia neprávostí".

Chudobní (hebr. ʿanavím). Týmto slovom sa pôvodne označovali materiálne biedni. Postupom času sa však výraz stal náboženským termínom na označenie tých, ktorí sú chudobní aj z hľadiska sociálneho, náboženského a ľudského. V žalmoch a v prorockej literatúre sú takíto chudobní predmetom osobitnej Božej starostlivosti a lásky (porov. 18, 28; 22, 25; 34, 7 atď.). „Chudobní" vidia záchranu iba v Božej pomoci a spravodlivosti, a preto sú pokorní, trpezliví, oddaní Jahvemu, ochotní plniť jeho vôľu, otvorení prijať dar milosti a spásy (porov. 25, 16; 74, 19. 21 atď.).

Spravodliví (hebr. *caddikím*). Takto sa nazývajú ľudia, ktorí sú autentickými veriacimi v Jahveho. Spravodlivosť je teda základným postojom človeka, ktorý verí v Boha a jeho slovu a podľa neho aj žije, čiže verne zachováva Zákon a plní Božiu vôľu. Spravodliví sa nazývajú aj tí, čo „majú úprimné srdce" (32, 11; 97, 11; 140, 14). Preto Jahveho oči hľadia na spravodlivých a k ich volaniu sa nakláňa jeho sluch (34, 16), žehná ich (5, 13), posilňuje a vyslobodzuje ich z utrpenia (7, 10; 34, 20) a nikdy ich neopúšťa (37, 25). Spravodliví sa preto radujú v Pánovi (32, 11), sú blažení a všetko sa im darí (1, 1. 3), oni zdedia zem a budú ju obývať naveky (37, 29) a budú vo večnej pamäti (112, 6).

Nábožní a svätí (hebr. *chasidím a kedošim*). Týmito názvami sa v žaltári označujú jednotlivci, ktorí sa vyznačovali horlivým náboženským a bezúhonným mravným životom a tvorili skupinu zasvätených Jahvemu a jeho službe (porov. 19, 12; 27, 9; 34, 10; 132, 16). Nábožní sa pokladali za Božích vyvolencov, za verných zachovávateľov zmluvy a za obrancov zákona. Ako takí boli považovaní za svätých, lebo ich život svedčil o ich intímnom spojení s Bohom.

Mravné a fyzické zlo. V žalmoch má zlo dvojakú podobu: vnútornú – to je morálne zlo: hriech, vina, poklesok – a vonkajšiu – to je fyzické zlo: choroba, nešťastie, pohroma. Tieto dve podoby navzájom úzko súvisia ako príčina a následok. Preto modlitbu o vyslobodenie z fyzického zla často sprevádza vyznávanie vlastných hriechov a prosba o Božie milosrdenstvo (porov. napr. 38, 2 – 5). V súlade s učením niektorých starozákonných spisov (porov. napr. *Gn* 8, 21; *Jer* 17, 9; *1 Sam* 20, 1; *Jób* 4, 17) sa aj v žalmoch mravné zlo často predstavuje ako vrodená náklonnosť človeka a preto je hriešnikom od narodenia (porov. 58, 4; 143, 2). I keď podobné tvrdenia nemožno vyhlásiť za výslovnú náuku o prvotnom hriechu, svedčia o všeobecnom poznaní ľudskej náklonnosti na zlé, na ktorú sa hriešnik pred Bohom odvoláva, keď prosí o odpustenie hriechov (porov. 51, 5 – 7). Toto odpustenie možno dosiahnuť úprimnou ľútosťou a vyznaním svojej viny, ktoré priťahujú na hriešnika Božie milosrdenstvo (porov. 32, 5 a *Ž* 51 *Miserere*).

Spojenie s Bohom. Normálny styk človeka s Bohom sa v žalmoch uskutočňuje v štyroch sférach náboženskej skúsenosti, ktoré svedčia o Božej prítomnosti: *príroda*, v ktorej sa odzrkadľuje Božia vláda a moc, *dejiny*, ktoré z náboženského hľadiska poukazujú na Božie riadenie sveta a na jeho zásahy do ľudských osudov, *chrám*, ktorý je miestom jeho prítomnosti, a *Izrael*, ktorý je súčasne predmetom a nositeľom Božej spásy. Okrem týchto vonkajších prostriedkov spojenia s Bohom sa v žalmoch zdôrazňuje vnútorná, mystická skúsenosť, ku ktorej privádza žalmistu *ustavičná meditácia* o Božom zákone (119, 97), o Božích skutkoch a zázrakoch (77, 12 – 13) a o tajoch stvorenstva (*Ž* 8). Iným prostriedkom vnútorného spojenia človeka s Bohom je *mlčanie* (porov. 37, 7; 62, 2. 6) sprevádzané túžbou po Bohu (42, 2 – 3; 63,

2; 73, 25), s úplným odovzdaním sa do jeho rúk (31, 6) a so slasťou a radosťou pochádzajúcou z jeho blízkosti (16, 9; 73, 28; 35, 9).

6.4. ESCHATOLOGICKÁ PERSPEKTÍVA

Zmienky o posledných veciach človeka a o posledných udalostiach dejín spásy treba v Knihe žalmov chápať v rámci a v kategóriách starovekých predstáv o svete a o posmrtnom osude jednotlivcov. Božie zjavenie o eschatologických skutočnostiach je presnejšie a podrobnejšie formulované až v neskorších starozákonných spisoch a v Novom zákone.

Posmrtný život. Dva základné vieroučné články o posmrtnom osude človeka, učenie o jeho zmŕtvychvstaní a o súde, ktoré jasne formuluje biblická apokalyptická literatúra, sa v žalmoch takmer nespomínajú. Predpokladá sa síce posmrtný život, ktorý je však iba akousi larvou života. Hovorí sa, že všetci mŕtvi bez rozdielu, spravodliví i hriešnici, zostupujú do podsvetia (hebr. šeʿól = ríša mŕtvych), kde existujú akýmsi zomdleným, tienistým životom, ďaleko od Boha, ktorého nemôžu ani vidieť, ani chváliť (115, 16 – 18); je to teda miesto zabudnutia a zatratenia (88, 11 – 13), do ktorého vedie cesta tmavá a klzká (35, 6) cez brány ríše smrti (9, 14). Opisuje sa aj ako močiar s bezodným bahnom (69, 3. 15), jama hrôzy (40, 3). Do podsvetia ženie *Smrť* všetkých ako pastier svoje ovce; no Boh môže spravodlivého vykúpiť z moci podsvetia a vziať ho k sebe (49, 15 – 16).

Problém odplaty za osobné činy. Keďže eschatologický horizont nebol v žalmoch ešte osvetlený Božím zjavením o odplate dobra a zla po smrti, odplata osobných dobrých skutkov, ako aj osobných neprávostí sa predstavuje vo forme blahobytu spravodlivých a biedy bezbožných už počas ich pozemského života (1, 3b. 6b; 34, 11; celý *Ž* 37). Nakoľko sa však toto ponímanie mnohokrát očividne rozchádzalo so skutočnosťou (spravodlivý často trpí a, naopak, bezbožník sa teší: pálčivý problém Knihy Jób), žalmisti hneď pripomínajú, že blahobyt bezbožníka je krátky a čaká ho hrozný koniec (49, 15. 17 – 20). I keď sa naoko zdá, že hriešnici sú šťastní, stíhajú ich mnohé strasti (32, 10) a nakoniec ich vlastná zloba zahubí (34, 22). Ničomníci sú ako tráva, ktorá rýchlo uschne, a stratia sa ako dym (37, 2. 20): ešte chvíľku a už ich nebude (v. 10. 13). Je lepšie to málo, čo má spravodlivý, než veľké bohatstvá hriešnikov (v. 16),

lebo nespravodlivci navždy vyhynú a pokolenie bezbožných bude zničené, lež spravodliví zdedia zem a budú ju obývať na veky vekov (v. 28 – 29).
Popri tejto perspektíve osobnej odplaty na tejto zemi sú však v žalmoch aj náznaky odmeny v posmrtnom živote, spočívajúcej v blaženom spojení s Bohom (16, 10 – 11; 73, 23 – 24). Tú istú nádej vyjadruje aj *trpiaci spravodlivý* v *Ž* 22, ktorý po hrozných úzkostiach svojho umučenia (v. 2 – 22) je istý, že tak ako Pánov služobník v *Iz* 53 trpiaci pre neprávosti svojho ľudu (v. 1 – 9), bude žiť iba *pre* Jahveho (53, 10).

6.5. OČAKÁVANIE MESIÁŠA V ŽALMOCH

Z teologického hľadiska sú dôležité najmä tzv. mesiášske žalmy, v ktorých sú náznaky o budúcom Mesiášovi, predpovedanom v Starom zákone a očakávanom v židovskom národe. Hoci niektorí biblisti popierajú jestvovanie takých žalmov, nemožno vážne pochybovať o tom, že vo viacerých žalmoch sa určité výroky nevzťahujú len na pozemského „pomazaného“ (hebr. *mašíach*, aram. *mešicha*ʿ) kráľa, prípadne kňaza, alebo na Boží ľud ako celok, ale na určitú osobu, na ideálneho kráľa a kňaza, ktorým je budúci Mesiáš. Sám Ježiš Kristus citoval niektoré texty žalmov s vyhlásením, že sa splnili v jeho osobe (porov. *Lk* 24, 44; *Mt* 21, 16; 22, 44; *Jn* 13, 18 atď.). Aj novozákonní svätopisci sa často odvolávajú na žalmy, aby dokázali, že Ježiš z Nazareta je Mesiáš, ktorého oni ohlasujú (porov. *Lk* 2, 25 – 28; 4, 21; 13, 33; *Hebr* 5, 5; *Rim* 1, 3 atď.). Potvrdzuje to tiež stará židovská tradícia, ktorá pokladala niektoré žalmy za mesiášske, ako aj jednomyseľné a neprestajné presvedčenie cirkevných otcov a učiteľov.
Všetky mesiášske žalmy sa nevzťahujú na prisľúbeného Mesiáša rovnakým spôsobom. Jedny sa na neho vzťahujú len typicky, teda predobrazne tým, že oslavujú kráľa a opisujú jeho kráľovstvo, ale z kontextu vyplýva, že sa ich výroky v plnom zmysle uskutočnia v Mesiášovi alebo v mesiášskych časoch (porov. *Ž* 47; 93; 96; 97; 98; 99). Iné žalmy hovoria priamo o mesiášskych prísľuboch, ktoré možno pochopiť a vysvetliť iba v súvise s Mesiášom (napr. *Ž* 2; 45; 72; 110; porov. aj *Ž* 17; 22; 49; 98). Iba z neskoršieho zjavenia alebo z cirkevnej tradície možno s istotou určiť, ktoré žalmy sú mesiášske.

7. KRESŤANSKÁ LEKTÚRA ŽALMOV

Žalmy sa tešili veľkej obľube v prvotnej Cirkvi, ktorá ich pokladala za prameň a výraz svojej viery a nábožnosti. Ak je v ponímaní Cirkvi Kristus naplňou celého Starého zákona, možno to právom povedať o Knihe žalmov. Podľa výstižného výroku sv. Augustína je Kristus spevákom žalmov (*cantor psalmorum*). On určite recitoval žalmy výstupov na svojich každoročných púťach do svätého mesta (porov. *Lk* 2, 41), ako aj *hallel* (*Ž* 113 – 118) pri slávení židovskej Paschy (porov. *Mk* 14, 26; *Mt* 26, 30). Okrem toho sa Ježiš zaiste často modlil žalmy aj vo svojom súkromnom, každodennom živote; evanjelisti výslovne citujú začiatok *Ž* 22, modlitbu odovzdanosti do Božej vôle (porov. *Mt* 27, 46; *Mk* 15, 34), a *Ž* 31, 6: modlitbu, ktorou Ježiš na kríži porúčal do Otcových rúk svojho ducha (porov. *Lk* 23, 46). Podľa Kristovho príkladu sa žalmy čoskoro stali *modlitbou kresťanov* a zaujali privilegované miesto tak v súkromnej, ako vo verejnej modlitbe kresťanského ľudu už v apoštolských časoch (ich liturgické použitie porov. v *1 Kor* 14, 26; *Ef* 5, 19; *Kol* 3, 16; súkromné v *Jak* 5, 13; *Sk* 16, 25). Preto Cirkev vyvíjala v priebehu stáročí veľké úsilie a vysvetľovala veriacim žalmy a komentovala ich, aby ich lepšie pochopili a využili v náboženskom živote. V pokoncilovom čase stačí poukázať na duchovnú obrodu Cirkvi a kresťanského života, v ktorej hrá dôležitú rolu aj všestranné použitie Žaltára v Eucharistii, pri vysluhovaní sviatostí, a najmä v modlitbe liturgie hodín, ktorá sa stala modlitbou celého Božieho ľudu. Pri tomto všeobecnom použití Žaltára v liturgii a v súkromnej modlitbe sa treba stále držať niektorých praktických zásad, ktoré sú nevyhnutne potrebné pre správne a blahodarné použitie žalmov v náboženskom živote. Predovšetkým treba v každom žalme presne zistiť a pochopiť jeho slovný zmysel, ktorý neslobodno v nijakom prípade zatieniť alebo zameniť inými, viac-menej spiritualizačnými zmyslami, i keď sú zdanlivo ľahšie na pochopenie alebo bližšie dnešnej mentalite. Okrem toho treba pri žalmoch počítať s možnosťou tzv. plnšieho zmyslu (*sensus plenior*), ktorý je bezo zvyšku známy Bohu, primárnemu autorovi, ale svätopisec ho nemusel chápať úplne. Od slovného zmyslu sa plnší zmysel líši tým, že prevyšuje význam slov, ktoré použil žalmista, lebo tento zmysel závisí od božského pôvodcu. Plnší zmysel možno pochopiť najmä vo svetle neskoršieho

zjavenia, ale aj z hlbšieho chápania zjavených právd, nadobudnutého na základe analógie viery a dôkladného štúdia Biblie.
Takisto rozum osvietený vierou musí vybadať typický zmysel (*sensus typicus*), ktorý spočíva v tom, že podľa úmyslu božského pôvodcu Biblie sú starozákonné udalosti, osoby, ustanovizne, veci a pod. často predobrazom, typom príslušných novozákonných skutočností, čiže antitypov. Keďže typy sú predobrazom budúcich skutočností, typický zmysel je zjavný iba vo svetle antitypu, ktorý sa poznáva iba z neskoršieho zjavenia. Preto typ, čiže predobraz, iba nedokonale naznačuje skutočnosť, ktorej antityp je dokonalým splnením.

126
1

126
5

5. Piata kniha (107 – 150 [106 – 150])

ŽALM 126 (125)
V Bohu je radosť a nádej

1 *Pútnická pieseň.*
Keď Pán privádzal späť sionských zajatcov,
boli sme ako vo snách.
2 Ústa sme mali plné radosti
a jazyk plný plesania.
Vtedy sa hovorilo medzi pohanmi:
„Veľké veci urobil s nimi Pán.“
3 Veľké veci urobil s nami Pán
a máme z toho radosť.

4 Zmeň, Pane, naše zajatie
ako potoky na juhu krajiny.
5 Tí, čo sejú v slzách,
s jasotom budú žať.

Ž 126. Žalm isto vznikol po návrate z babylonského zajatia. Dokazujú to úvodné slová žalmu: „Keď Pán privádzal späť sionských zajatcov.“ Tí, čo sa vrátili v prvom transporte (za Zorobábela, hneď po roku 538) zo zajatia, museli toho vo vlasti znášať mnoho. Pomery vo vlasti nie sú najlepšie a väčšia časť národa je ešte v zajatí. Žalm vystihuje tento stav izraelského národa a obsahom sa podobá *Žalmu* 85, ktorý je tiež z čias návratu z babylonského zajatia.
126, 4. „Zmeň, Pane, naše zajatie ako potoky na juhu“ – južná časť Palestíny, Negeb, je väčšinou počas roka spálená, pustá, bez života. Ale razom oživne a zazelená

6 Keď odchádzali, idúcky plakali
a osivo niesli na siatie.
No keď sa vrátia, vrátia sa s jasotom
a svoje snopy prinesú.

126
6

126
6

sa bujným rastlinstvom, keď prídu jesenné dažde, ktoré všetko ovlažia, rozmočia pôdu a korytá vyschnutých riek naplnia vodou.

126, 6. Hoci začiatky obnovy sú ťažké, s Božou pomocou sa obnova a výstavba naisto podaria.